

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ
ΑΠΟΦΑΣΗ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟΥ
της προσφυγής υπ' αριθ. 62503/00
την οποία κατέθεσε ο $\text{\textcircled{S}}\text{\textcircled{E}}$
κατά της Ελλάδος

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συγκροτηθέν στις 26 Σεπτεμβρίου 2002 από τμήμα απαρτιζόμενο από τους δικαστές:

F. TULKENS, *Πρόεδρο,*

K.Λ. ΡΟΖΑΚΗ,

G. BONELLO,

E. LEVITS,

S. ΒΟΤΟΥΧΑΡΟΒΑ,

A. ΚΟΒΛΕΡ,

E. STEINER,

και E. FRIBERGH, *Γραμματέα του Τμήματος,*

Έχον υπ' όψη την προρρηθείσα προσφυγή η οποία εισήχθη στις 24 Μαρτίου 2000,

Έχον υπ' όψη τις παρατηρήσεις τις οποίες υπέβαλε η εναγόμενη Κυβέρνηση και την αντίκρουση του προσφεύγοντος,

Αφού διασκέφτηκε, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση:

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Ο προσφεύγων, $\text{\textcircled{S}}\text{\textcircled{E}}$, είναι Έλληνας υπήκοος,

γεννήθηκε το 1942, και διαμένει στην Αθήνα.

A. Οι περιστάσεις της υποθέσεως

Τα πραγματικά περιστατικά, όπως εκτίθενται από τους διαδίκους, έχουν εν περιλήψει ως εξής:

Ο προσφεύγων είναι πολιτικός μηχανικός και εργολάβος δημοσίων έργων. Η παρούσα υπόθεση αφορά σε διαδικασία την οποία ήγειρε ο προσφεύγων προκειμένου να εισπράξει την αμοιβή του για τα έργα τα οποία εκτελέστηκαν στο πλαίσιο συμβάσεως δημοσίων έργων.

Στις 16 Νοεμβρίου 1993, το Τριμελές Διοικητικό Εφετείο Τριπόλεως δικάωσε τον προσφεύγοντα και όρισε τα ποσά τα οποία έπρεπε να καταβληθούν σε αυτόν από το ταμείο της Νομαρχίας Αρκαδίας (απόφαση υπ' αριθ. 175/1993).

Στις 15 Μαρτίου 1994, η Νομαρχία Αρκαδίας κατέθεσε αίτηση αναιρέσεως.

Την 1^η Μαρτίου 1999, το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε την αίτηση ως εκπροθέσμως κατατεθείσα (απόφαση υπ' αριθ. 612/1999). Η υπ' αριθ. 175/1993 απόφαση κατέστη τότε οριστική. Εν τούτοις, παρά τις ενέργειες του προσφεύγοντος, η διοίκηση δεν έχει έως σήμερα προβεί στην πληρωμή των οφειλομένων ποσών.

B. Οικείο εσωτερικό δίκαιο και πρακτική

1. Το άρθρο 8 του Νόμου 2097/1952 «περί ρυθμίσεως ορισμένων περιπτώσεων εφαρμογής του νόμου περί εισπράξεως δημοσίων εσόδων» όριζε:

«Απαγορεύεται η εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων (αστικών ή ποινικών δικαστηρίων, του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Ελεγκτικού Συνεδρίου) καταδικάζουσες το Δημόσιο σε πληρωμή οφειλής ή δικαστικής δαπάνης, καθώς και αυτή κάθε εκτελεστού τίτλου αναγνωρίζοντος ότι το Δημόσιο υποχρεούται σε πληρωμή παρόμοιας οφειλής.

Απαγορεύεται η επίδοση εντολής πληρωμής των οφειλών αυτών και, στην περίπτωση κατά την οποία ελάμβανε παρά ταύτα χώρα, η επίδοση αυτή ουδόλως δεσμεύει το Δημόσιο.»

Ο Άρειος Πάγος είχε κρίνει ότι το άρθρο 8 του Νόμου 2097/1952 ήταν σύμφωνος προς το Σύνταγμα της Ελλάδος και προς τη Σύμβαση (απόφαση υπ' αριθ. 1039/1995).

2. Εν συνεχεία, κατά τη δέκατη συνεδρίαση της ολομέλειας, στις 14 Φεβρουαρίου 1999, το Ελεγκτικό Συνέδριο εξέφρασε την άποψη ότι υπό το πρίσμα του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως, έπρεπε να είναι δυνατό να εγείρεται η διαδικασία αναγκαστικής εκτελέσεως και σε βάρος του Δημοσίου.

3. Το άρθρο 95 § 4 του Συντάγματος, όπως τροποποιήθηκε κατά τη συνταγματική μεταρρύθμιση του Απριλίου 2001, ορίζει εφεξής ότι:

«(...) Οι δικαστικές αποφάσεις αποτελούν αντικείμενο αναγκαστικής εκτελέσεως και σε βάρος του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοικήσεως και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (...)

Με πρόσφατη απόφαση, η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου έκρινε ότι το άρθρο 8 του Νόμου 2097/1952 αντέβαινε προς το άρθρο 6 της Συμβάσεως και έπρεπε να θεωρηθεί ως καταργηθέν, ίδια δε μετά τη συνταγματική μεταρρύθμιση του Απριλίου 2001.

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

Επικαλούμενος τα άρθρα 2, 3, 4, 6 § 1, 7 και 8 της Συμβάσεως και 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, ο προσφεύγων καταγγέλλει την άρνηση της διοικήσεως να συμμορφωθεί προς την υπ' αριθ. 175/1993 απόφαση του Τριμελούς Διοικητικού Εφετείου Τριπόλεως. Δηλώνει ότι λόγω της αρνήσεως αυτής, δεν ηδυνήθη να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του και να εξοφλήσει τις οφειλές του, γεγονός το οποίο είχε ως αποτέλεσμα να καταδικαστεί σε επτά μηνών φυλάκιση.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. Το Δικαστήριο θεωρεί κατ' αρχάς ότι δεν υφίσταται εν προκειμένω ένδειξη παραβίασεως των άρθρων 2, 3, 4, 7 και 8 της Συμβάσεως.

Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι αρμόζει επομένως να απορριφθούν οι αιτιάσεις αυτές ως προδήλως αβάσιμες, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Συμβάσεως.

2. Ο προσφεύγων παραπονεείται ότι η άρνηση των αρμοδίων αρχών να συμμορφωθούν προς την υπ' αριθ. 175/1993 απόφαση του Τριμελούς Διοικητικού Εφετείου Τριπόλεως και να του καταβάλουν τα οφειλόμενα σε αυτόν δυνάμει της αποφάσεως αυτής ποσά, παραβιάζει το δικαίωμά του σε πραγματική δικαστική προστασία όσον αφορά αμφισβητήσεις επί των δικαιωμάτων του αστικής φύσεως, καθώς και το δικαίωμά του στον σεβασμό της περιουσίας του. Ο προσφεύγων επικαλείται τα άρθρα 6 § 1 της Συμβάσεως και 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1.

Το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως ορίζει σχετικά τα εξής:

«Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσή του δικαστεί δικαίως (...), από δικαστήριο (...), το οποίο θα αποφασίσει (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...).»

Το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 ορίζει ότι:

«Παν φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας αυτού ειμή για λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπόμενους από τον νόμο και τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου όρους.

Οι προαναφερόμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέσει σε ισχύ νόμους τους οποίους ήθελε κρίνει αναγκαίους προς ρύθμιση της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιο συμφέρον ή προς εξασφάλιση της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.»

Η Κυβέρνηση υποστηρίζει κυρίως ότι ο προσφεύγων δεν εξήντησε τα

εσωτερικά ένδικα μέσα, αφού δεν ήγειρε τη διαδικασία αναγκαστικής εκτελέσεως σε βάρος της Νομαρχίας Αρκαδίας. Η ενέργεια αυτή θα του είχε επιτρέψει να εισπράξει το οφειλόμενο σε αυτόν ποσά. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ως προς το θέμα αυτό ότι το άρθρο 8 του Νόμου 2097/1952 έχει καταργηθεί και ότι είναι δυνατό εφεξής να εγείρεται η διαδικασία αναγκαστικής εκτελέσεως σε βάρος του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοικήσεως και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου.

Σε κάθε περίπτωση, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η προθεσμία και η άσκηση αναιρέσεως είχαν ανασταλτικό αποτέλεσμα. Ως εκ τούτου, εφόσον η υπόθεση εκκρεμούσε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, η διοίκηση δεν υποχρεούταν σε συμμόρφωση προς την υπ' αριθ. 175/1993 απόφαση του Τριμελούς Διοικητικού Εφετείου Τριπόλεως. Τέλος, η Κυβέρνηση δηλώνει ότι η επιφορτισμένη με την πληρωμή διοικητική αρχή εξεδήλωσε προσωρινή αδυναμία εξευρέσεως των αναγκαίων πιστώσεων.

Ο προσφεύγων αντικρούει τα επιχειρήματα της Κυβερνήσεως. Δηλώνει κατ' αρχάς ότι δεν υφίσταται ακόμα νομολογία περί δυνατότητας εγέρσεως της διαδικασίας αναγκαστικής εκτελέσεως σε βάρος του Δημοσίου και των λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου. Εξ άλλου, το γεγονός ότι η υπ' αριθ. 175/1993 απόφαση προσεβλήθη με αίτηση αναιρέσεως δεν επηρέασε, αφού αυτή δεν είχε ανασταλτικό αποτέλεσμα. Η διοίκηση υποχρεούταν να εκτελέσει την απόφαση αυτή το συντομότερο δυνατό. Ο προσφεύγων δηλώνει περαιτέρω ότι το Δημόσιο του οφείλει πολλά εκατομμύρια δραχμές και ότι αρνούμενο να προβεί στην πληρωμή των οφειλομένων ποσών του προκαλεί αγωνία και αισθήματα αβεβαιότητας.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο θεμέλιος λίθος του κανόνος της εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων, όπως εκφράζεται στο άρθρο 35 § 1 της Συμβάσεως, έγκειται στο γεγονός ότι, πριν προσφύγει σε διεθνές δικαστήριο, ο προσφεύγων οφείλει να έχει παράσχει στο υπόχρεο Κράτος τη

δυνατότητα να εξαλείψει τις καταγγελλόμενες παραβιάσεις με εσωτερικά μέσα, χρησιμοποιώντας τα δικαστικά μέσα τα οποία προσφέρει η εθνική νομοθεσία, εφόσον αποδεικνύονται αποτελεσματικά και επαρκή (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση *Fressoz και Roire κατά της Γαλλίας* [GC], n° 29183/95, §37, ΕΔΑΔ 1999-I). Πράγματι, το άρθρο 35 § 1 της Συμβάσεως δεν ορίζει την εξάντληση ειμή των ενδίκων μέσων τα οποία είναι σχετικά προς τις καταγγελλόμενες παραβιάσεις και είναι συγχρόνως διαθέσιμα και επαρκή. Πρέπει δε να υφίστανται σε επαρκή βαθμό βεβαιότητας όχι μόνο στη θεωρία αλλά και στην πράξη, άλλως στερούνται της απαιτούμενης αποτελεσματικότητας και προσβασιμότητας. Το εναγόμενο Κράτος υποχρεούται να αποδείξει ότι συντρέχουν οι απαιτήσεις αυτές (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση *Dalia κατά της Γαλλίας*, από 19 Φεβρουαρίου 1998, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-I, σελ. 87, § 38).

Εν προκειμένω, η Κυβέρνηση προσήγαγε ενώπιον του Δικαστηρίου πολλά στοιχεία προς στήριξη της θέσεώς της όσον αφορά τη δυνατότητα σήμερα να εγείρεται η διαδικασία αναγκαστικής εκτελέσεως σε βάρος του Δημοσίου. Το Δικαστήριο επείσθη επομένως ότι το εν λόγω ένδικο μέσο υφίσταται και ότι προσφέρεται εφεξής στους ενδιαφερομένους. Εν τούτοις, το Δικαστήριο δεν δύναται να μη παρατηρήσει ότι κατά την ημερομηνία εισαγωγής της προσφυγής, ήτοι στις 24 Μαρτίου 2000, η δυνατότητα αυτή δεν υφίστατο ακόμα στο ελληνικό δίκαιο. Ανεξαρτήτως επομένως του θέματος αν είναι πρόσφορο να απαιτείται από άτομο, στο οποίο έχει αναγνωρισθεί απαίτηση σε βάρος του Δημοσίου μετά το πέρας δικαστικής διαδικασίας, να πρέπει στη συνέχεια να εγείρει τη διαδικασία αναγκαστικής εκτελέσεως προκειμένου να λάβει ικανοποίηση, δεν είναι δυνατό στην παρούσα υπόθεση να καταλογισθεί στον προσφεύγοντα ότι παρέλειψε να κάνει χρήση του εν λόγω ενδίκου μέσου πριν προσφύγει ενώπιον του Δικαστηρίου. Σε κάθε περίπτωση, ακόμα και αν πράγματι ο προσφεύγων δύναται σήμερα να

προσδοκά την καταβολή των ποσών τα οποία οφείλονται σε αυτόν, ακολουθώντας την διαδικασία αναγκαστικής εκτελέσεως, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η δυνατότητα αυτή δεν θα ηδύνατο να εξαλείψει την παράλειψη των εθνικών αρχών να συμμορφωθούν επί μακρό χρονικό διάστημα σε απόφαση η οποία εξεδόθη στις 16 Νοεμβρίου 1993 και κατέστη οριστική την 1^η Μαρτίου 1999 (βλ., *mutates mutandis, Burdon κατά της Ρωσίας*, n^ο 59498/00, §§ 31 και 36-37, 7 Μαΐου 2002).

Υπό το πρίσμα των ως άνω σκέψεων, πρέπει να απορριφθεί η ένσταση της Κυβερνήσεως περί μη εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων.

Το Δικαστήριο εκτιμά, υπό το πρίσμα του συνόλου των επιχειρημάτων των διαδίκων, ότι οι αιτιάσεις αυτές θέτουν σοβαρά ζητήματα νόμου και ουσίας τα οποία δεν δύνανται να επιλυθούν στο παρόν στάδιο της εξετάσεως της προσφυγής, αλλά απαιτούν μελέτη επί της ουσίας. Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι οι αιτιάσεις αυτές δεν δύνανται να κριθούν ως προδήλως αβάσιμες, υπό την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Συμβάσεως. Ουδείς άλλος λόγος απαραδέκτου ευρέθη.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο, ομόφωνα,

Κάνει δεκτές, υπό την επιφύλαξη όλων των λόγων ουσίας, τις αιτιάσεις τους προσφεύγοντος περί της αρνήσεως της διοικήσεως να συμμορφωθεί προς την υπ' αριθ. 175/1993 απόφαση του Τριμελούς Διοικητικού Εφετείου Τριπόλεως.

Δεν κάνει δεκτή την προσφυγή κατά τα λοιπά.

[υπογραφή δυσανάγνωστη]

Erik FRIBERGH

Γραμματέας

[υπογραφή δυσανάγνωστη]

Françoise TULKENS

Πρόεδρος

[σφραγίδα δυσανάγνωστη]

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα. Αθήνα, 23-10-2002. Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

MARIA Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ